

BALOGH LÁSZLÓ M. A.
Indonézia művészete

Az indonézek ősei erre a területre a Dél-Kínai Yunnan tartományból érkeztek, feltehetően két áramlatban: körülbelül Kr. e. 2000-ben és körülbelül Kr. e. 500-ban. Az animizmus jellemezte hiedelemvilágukat, melynek hatása a mai napig érezhető. A hal, a madár az alsó és felső világok jelképei, a kígyók, a gyíkok pedig az ősök megjelenési formái. Az elefánt, a ló, a vízi bivaly az istenek szálítóit szimbolizálják, ahogy erre a mai celebeszi Toraja vagy a Minangkabau-i kultúrák építészetében, díszítőművészetében találunk példákat.

Az V. századtól a klasszikus kor művészetét meghatározta a hinduizmus és a buddhizmus megjelenése. Ezek a kultúrák és vallások nemcsak ráépültek a már meglévő kultúrákra, hanem kiegészítve őket egészen új formákat, stílusokat alakítottak ki az építészetben, szobrászatban és a díszítőművészetekben is.

A megjelenő új filozófiák, vallások építőmesterei által emelt templomok, a „candi”-k. A szó a „candikagrha” kifejezésből származik, ami Dewi Durga, vagyis Siwa egy másik megjelenési formája. Dewi Durga a harc, a háború, a halál, az elhalálozás jelképe is, tehát a „candi” egy mauzóleum. Egyes feltételezések szerint a „candi”-kban uralkodók, királyok hamvait tartották, mások szerint a „candi” imahely volt, vagy az isteneknek szentelt olyan szobor, amely az ősök iránti tisztelet és kapcsolat fenntartását szolgálta.

A „candi”-k legszebb építészeti emlékei Közép-Jáván maradtak fent, az egyik ilyen a Borobudur templom 842-ből. A nemcsak megmunkálásában, de méreteiben is impozáns templom andezitből épült, ötszáz-négy életnagyságú Buddha szobor díszíti. Érdekessége, hogy egy kisebb dombra épült kéregyszerű teraszos építmény, és ebből adódóan nincs belső tere.

A közép-jávai királyságok vezető pozícióit a X. század után más területek vették át. Nem tudni pontosan, miért, talán a sok belviszály vagy talán egy nagyobb természeti katasztrófa okozhatta a hatalom áttelepülését Kelet-Jávára. Ebben az időben pusztult el a Borobudur templom is, a Merapi vulkán keltette földrengés és tufaszórás következtében.

Kelet-Jáva építészetének nincsenek olyan monumentális emlékei, mint például a Borobudur templom, hiszen itt nem erősödtek meg olyan egybefüggő és gazdaságilag prosperáló királyságok, mint Közép-Jáván. Az egyik legszebb építészeti emlék a Blitar városához közeli egyszerű, karcsú Panataran templom.

Az ezt követő időszak talán legfontosabb eseménye az iszlám vallás térhódítása Közép-Jáván, majd a hindu vallás visszaszorulása Bali szigetére. Az iszlám vallás tiltja az emberábrázolást, ami komoly hatással volt a képző- és díszítőművészetre. A wayang figurák formavilága is lassú változásokon megy át, hiszen ennek a vallásnak a térhódítása hosszabb időn keresztül békésen folyt. Ez tette lehetővé, hogy beépüljön a hétköznapokba, a tradíciókba, de ne mossa el teljesen a régmúlt szokásait, emlékeit.

1511-ben Portugália jelent meg hódítóként, majd befolyását a holland Kelet-Indiai Társaság váltotta fel. Így kerülhettek európai festmények a térségbe.

A XIX. században a modern indonéz képzőművészetet Raden Saleh Syarif Bustaman alapozta meg. A nemesi származása miatt szerencsés művész 1807-ben Terbaya városában született, a közép-jávai Semarang mellett. Tehetségét nagybátyja, a város elöljárója fedezte fel, és a belga származású festőművész, A. A. J. Payen volt a mestere. Payen a Bogorban működő holland gyarmati adminisztráció Központi Tudományos és Művészeti Intézetében dolgozott, illusztrációkat készített és tájképeket festett. A fiatal Raden Saleh 1829-ben Hollandiába utazott a holland gyarmati kormány támogatásával, ahol további művészeti tanulmányokat folytatott két neves festőművész, C. Krusseman és A. Schelfhout irányításával. Raden Saleh 1829-től 1839-ig élt Hollandiában. Az 1840-es években utazásokat tett Olaszországba, Ausztriába és Németországba, majd 1840-től 1845-ig Drezdában lakott, kiállított Münchenben, Lipcsében és Berlinben. Az 1843–44-es éveket Algériában töltötte, majd 1845 és 1848 között Párizsban tartózkodott, ahol életre szóló barátságot kötött a kor romantikus művészeivel, így megismerkedett Eugene Delacroix-val is. Nemesi származása, jó megjelenése és tehetsége miatt hamar befogadták őt a kor vezető művészei és a francia arisztokrácia. 1852-ben és 53-ban szülőföldjén, Indonéziában élt, majd 1863-ban ismét hazalátogatott, és hosszabb időt töltött ott. Kisebb palotát építtetett magának, és az akkori Batáviában saját állatkertet rendeztetett be, hogy az egzotikus állatok szolgáljanak modellként festményeihez.

Raden Saleh művészete csak majd az 1900-as évek elején talált folytatásra Abdullah Surio Subroto (1878–1941) munkásságában, aki orvosi tanulmányok után a Holland Királyi Képzőművészeti Akadémián tanult. A nyugat-jávai Bandung városában élt, naturalista tájképeket festett. Az ő fia volt Basuki Abdullah, a híres festőművész. Neves művész volt a tájképfestő Mas Pringadie (1875–1936?) is, akinek tökéletes rajztudását a The Royal Batavian Society és a Holland Indiai Régészeti Intézet hasznosította.

A XX. században több európai festőművész is útra kelt, hogy olyan világokat, kultúrákat fedezzen fel, amelyekben megelheti az „igazi művészet” bölcsőjét. Az akkor viszonylagos békében élő és stabil gazdasággal rendelkező holland gyarmatok sok, főleg holland, de más európai országból származó művészt is vonzottak. 1903-ban Balin, Denpasar városában megnyílt az első szálloda, és a Kelet-Indiai Társaság járataival emberek sokasága indult meg az „Istenek szigete” felé. Az első művész W. O. J. Nieuwenkamp rajzfűzetével bejárta egész Balit, és rajzain megörökítette a balinéz embereket és szokásaikat. Őt követte a holland Rudolf Bonnet és Arie Smit, az osztrák Roland Strasser, a spanyol Antonio Blanco, a német Walter Spies, valamint a belga Adrien-Jean Le Mayeur de Merpres.

Bali szerencsésebb helyzetben volt, mint Jáva, ahol az iszlám vallás emberábrázolást tiltó megkötései miatt a képzőművészet nem tudott szabadon fejlődni. A „bali stílus”, a wayangok világát idéző kifejezési forma erőteljesen érvényesült az 1873-ban született Gusti Nyoman Lempad művészetében.

Ebben a békés időszakban természetesen a nemzeti öntudat is ébredni kezdett, s 1928-ban Jakartában a nemzeti mozgalom már az „Indonézia egy nemzet, egy nép” jelszavát tűzte zászlajára. 1938. október 23-án Jakartában megalakult a PERSAGI (Persatuan Ahli Gambar Indonesia), az Indonéz Rajzművészek Egyesülete. Megalakulása nem véletlen. Az egyesület céljául tűzte ki, hogy segítse, oktassa a művészeket: hogy azok ne a „*Moi Indie*”, azaz a „*Gyönyörű Indonézia*”-felfogás szellemében csak szép tájképeket és szép női portrékat fessenek, hanem alakítsák ki saját stílusukat és az indonéz kultúrából merítsenek. A PERSAGI, amelyben olyan neves művészek tevékenykedtek, mint S. Sudjojono, Suromo, Kusnadi, Agus Djaja (majd testvére Otto Djaja is), Abdulsalam vagy Ramli, csak a japán bevonulásig, 1942-ig működhetett.

A második világháború kitörésével és azután a japán megszállással újabb nehéz évek vártak az indonéz népre. Az Indonéziában élő külföldi művészek nagy részét deportálták, táborokba zárták vagy hazaszállították Európába. Ekkor vesztette életét Walter Spies is, akit német állampolgársága miatt deportáltak, és az őt több száz társával együtt szállító hajót egy japán tengeralattjáró torpedója elsüllyesztette. A japán megszállók ígéretei – „*Ázsia az ázsiaiaké*”, „...*majd Indonézia megkapja függetlenségét Japántól*” – persze nem teljesültek.

Az 1945. augusztus 17-én kivívott szabadságot, a felszabadulást a második világháború és a japán elnyomás alól nem sokáig élvezhette az Indonéz Köztársaság, mert Hollandia megpróbálta visszaszerezni

gyarmatát. A küzdelem a függetlenségért 1945-től 1949 decemberéig tartott, amikor végre aláírásra került az elszakadást biztosító dokumentum.

Basoeeki Abdullah azok közé a szerencsés kevesek közé tartozott, akiket nem érintett hátrányosan a holland gyarmati rendszer. Nemesi származásának köszönhetően kiváló oktatásban részesült, a hágai Rijks Akademie növendéke volt. Az indonéz elnök, Sukarno hivatalos festője, majd a thaiföldi Bhumibol király udvari festője volt. A fülöp-szigeteki Ferdinand Marcos elnök is többször meghívta portréfestéshez. A kor másik nagy festőegyénisége a Cirebon városában született Affandi. Az autodidakta növendék olyan festőművésszé nőtte ki magát, akire méltán büszke az indonéz művészettörténet. Jakarta városában telepedett le, az ott kialakult művészeti élet egyik vezéregyénisége lett.

Az 1950-es évektől a LEKRA, a Kommunista Párt művészeti tagozata próbálta irányítani a művészeti életet. A párt egyre erősödő szervezetként igyekezett a többi pártot kiszorítani a politikai és társadalmi életből. 1963. augusztus 17-én néhány művész: Wiratmo Sukito, Zaini, Taufik Ismail és mások egy kiáltvánnyal léptek az ország elé, ez volt a Manifes Kebudayaan (Kulturális állásfoglalás), amelyben elítélték a LEKRA provokatív és erőszakos propagandáját. Tényleges változásokat csak az 1965. év hozott, amikor a Kommunista Párt szeptember 30-i puccskísérlete kudarcot vallott, és a pártot törölték az indonéz politikai életből.

Jakartában az 1950-es években alakult meg Indonézia első és önálló képzőművészeti akadémiaja, az ASRI (Akademi Seni Rupa Indonesia = Indonéz Képzőművészeti Akadémia), amelynek tanárai a legnevesebb művészek voltak, mint pl. Hendra Gunawan, R. J. Katamsi, Kusnadi, Sudarso. Olyan kitűnő tehetségeket neveltek, mint amilyen Widayat, Edi Sunarso, G. Sidharta, vagy a ma is ott tanító művésztanárok, mint Edi Sunaryo, Sudarisman, Wardoyo Sugianto. 1984-től az akadémia a Jakartai Indonéz Művészetek Akadémiája nevet viseli (Institut Seni Indonesia Yogyakarta).

A modern vagy kortárs indonéz képzőművészet úgy alakul, mint ahogy minden más ázsiai vagy európai országé. A hetvenes és a nyolcvanas évek olyan művészeket adtak Indonéziának, mint Popo Iskandar, Srihadi Sudarsono Bandungból, vagy Wardoyo, Aming Paryitno Jakartából, Nyoman Gunarsa, Made Wianata Baliról.

Az 1990-es évekre az indonéz képzőművészet a nemzetközi művészeti élet szerves részévé vált, rengeteg a kiállítás, az aukció. Hazai és nemzetközi gyűjtők, aukciós házak licitálnak az alkotásokért, és a legnevesebb alkotóművészek versengenek azért, hogy a Jakartai akadémián taníthassanak.